

LARS HOLMBERG

FJER OM MULEN VED MORGENGRY:

Om brugen af dyremetaforer i det danske politi

Der kom en mand ind på politigården for at få et jagttegn.

„Ja, så gerne“, svarede ekspedienten, „skal det være det gule eller det blå?“

„Hvad er forskellen?“

„Jo, det gule er et almindeligt jagttegn, det koster 200 kr. Det blå koster 400, men så giver det ret til at skyde alle de perkere, du vil.“

Manden tog det blå, og straks han så nogle perkere stå og tale sammen, tog han sit gevær frem og skød dem. Politiet kom til stede, men da han viste sit blå jagttegn, fik han ingen problemer overhovedet.

Så tog han hjem i betonforstaden, hvor han boede, og der skød han igen en gruppe perkere på det nærmeste gadehjørne. Politiet blev tilkaldt, og den første betjent sagde:

„Hvad fanden er det, du laver?“

„Bare rolig, jeg har blåt jagttegn!“

„Ja, det er meget godt, men det gælder ikke her i reservatet!“

Ovenstående historie fik jeg fortalt en dag, jeg var med en nærbetjent ude at køre i det, nærpolitiet i Danby omtalte netop som *reservatet*: En nedslidt bydel bestående af 6-8-etagers boligblokke, med en høj procentdel af indvandrere, bistandsklienter og førtidspensionister, og deraf følgende store sociale problemer.

Den tidligere chef for ordenspolitiet i København, Einer Lind, bruger ligeledes udtrykket i et aftrædelsesinterview i Politiken:

De fleste unge kommer fra skolen eller fra militæret, og de kender kun omgangsformer derfra. De savner nok lidt i evnen til at omgås folk på gaden. Jeg plejer at sige til dem, at borgerne ude i byen altså ikke er nogle, der er sat ud i et reservat, de skal behandles høfligt og pænt. Betjentene bør udvise en engleagtig tålmodighed. I tidens løb er jeg selv blevet svinet til med alle sprogets gloser. Det rører ikke mig, men jeg har jo også en anden baggrund (Politiken 11/6 1995).

Ideen om Reservatet er altså ikke speciel for politiet i Danby, men derimod en del af en metaforik, politiet bruger om deres omverden. I det følgende vil jeg behandle netop forholdet mellem politiet, samfundet og kriminaliteten, idet jeg tager udgangspunkt i politiets brug af dyremetaforer, både internationalt og i Danmark.

Det er naturligvis ikke kun politifolk, der hæfter dyremetaforer på menneskelig adfærd. Vi bruger alle udtryk, der henviser til dyrenes verden. At være smidig som en kat, at skræppe som en papegøje eller springe som en gazelle – dagligsproget er fuldt af den slags metaforer. Dyrene er gode at tænke med, også når det gælder om at anskueliggøre forskelle mellem mennesker indbyrdes. Dyremetaforer kan bruges positivt, men de har særlig kraft, når de bruges til at lægge afstand til andre menneskers handlinger. Nedsættende udtryk som at té sig som et dyr eller at være et svin forstår vi alle, og de fleste af os bruger dem selv.

Når jeg her vil beskæftige mig særligt med politiets dyremetaforer, er det således ikke, fordi de afviger substantielt fra dem, vi andre bruger. Derimod kan en analyse af den kontekst, hvori de bruges, sige noget om politiet. Når politiet taler om dyr, siger de – også – noget om sig selv. Som det vil fremgå, bruger politiet flere forskellige klassifikationssystemer, men i denne sammenhæng vil jeg primært behandle de klassifikationer, der har relation til brugen af dyremetaforer.

Denne artikel har to hovedargumenter. For det første at dyremetaforerne afspejler ikke blot politiets kategorisering af omverdenen, men tillige en bestemt opfattelse af kriminalitetens væsen. For det andet at politifolkenes holdninger i høj grad er formet af politiarbejdets praktiske organisering, og derfor skifter alt efter, hvor i politiet, den enkelte er ansat. Forholdet mellem politi og samfund kan derfor påvirkes gennem forandringer af politiets praksis, hvilket der i øjeblikket gøres forsøg med på internationalt plan.¹

Spore, jage, fange...

...når en politimand kan komme til at deltage i rigtigt politiarbejde – udføre de symbolske riter spore, jage og fange – bliver hans billede af sig selv bekræftet og moralen bliver styrket (Skolnick & Woodworth 1967:129).

Denne „Hellige Treenighed“ (Van Maanen 1988), udgør kernen i politiets arbejde, og den beskrives ofte med metaforer fra dyrenes og jagtens verden. En af dem, der har gjort mest ud af at beskrive dette, er den tidligere britiske politimand, nuværende socialantropolog Malcolm Young. I hans beretning fra en politiarrest møder vi „de rigtige dydsmønstre“ [læs: de rigtige forbrydere]² som af det britiske politi omtales og opfattes som dyr, der skal puttes i bur:

Som vi har set, bliver ‘dydsmønstreet’ ‘fanget’ eller ‘puttet i sækken’. Som de vilde dyr siges han at ‘leve i junglen’ i og omkring de ‘afrikanske landsbyer’ som huser familier af ‘dydsmønstre’, og som udgør en yderligere metaforisk henvisning til den vilde ikke-europæiske verden (Young 1991:151).

Han giver en lang række eksempler på dyremetaforikken:

‘Dydsmonstreet’ bliver, som vi har set, ofte repræsenteret af en ‘dydsmonsteradvokat’ også kaldet ‘en hund, der gøer for ham’.[...] Det kvindelige dydsmonster bliver altid omtalt som ‘en rigtig hård lille tæve (eller ko)’ (ibid.:155).

Young fører sin analyse frem til en række strukturelle oppositioner og homologier, som han mener udgør kernen i politiets univers:

Politi | forbryder
Moral | umoral
Menneske | dyr
Kultur | natur.

Politiets opgave er at forsvare det menneskelige – det kulturlige, mod det dyriske – det naturlige. Denne opfattelse afspejles i – og forstærkes af – den konsekvente omtale af kriminelle i dyremetaforer. Politiets selvopfattelse som det menneskelige samfunds vogtere afspejles også i andre metaforer, for eksempel beskriver mange politifolk sig selv som „den tynde blå streg“ mellem orden og kaos; et bolværk, uden hvilket samfundet omgående ville bryde sammen (Reiner 1985). Den „grænse“, politiet således bevogter, er dog langt fra at være klart defineret, hvilket også kommer til udtryk i sprogbrugen.

Som Young gør opmærksom på, er det nemlig ikke udelukkende „rigtige forbrydere“, der omtales som dyr, men også andre, der på den ene eller anden måde kommer på tværs af politiet. Dette mønster ses også i USA, hvor Van Maanen (1978: 223 ff.) beskriver tre overordnede kategorier, som amerikanske politifolk operer med:

1) „Mistænkelige personer“: Personer der pga. optræden, udseende eller politiets forhåndskendskab til dem kan formodes at have begået kriminalitet.

2) „Røvhuller“: Mennesker, der ikke accepterer den definition af situationen, som politiet fremfører. Dvs. folk, der svarer igen, benægter „fakta“, beklager sig eller på anden måde gør sig ud til bens.

3) „De uvidende“: Almindelige borgere, der hverken er del af 1) eller 2), men som samtidig opfattes som ganske uvidende om, hvordan politiets virkelighed ser ud.

Van Maanen bemærker, at hvor kategori 1) og 3) er defineret på forhånd, opstår definitionen „røvhul“ i selve situationen. Politiet ved ikke på forhånd, hvorvidt en bestemt person er et røvhul, og mennesker fra 1) og 3) kan reklassificeres på stedet, hvis deres optræden berettiger til det, hvilket følgende ordveksling demonstrerer:

Betjent til bilist, der er blevet standset for at køre for stærkt:

„Må jeg se Deres kørekort, tak?“

Bilist: „Hvorfor fanden kommer du her og generer mig i stedet for at lede efter nogen rigtige kriminelle et andet sted?“

Betjent: „Fordi du er et røvhul, derfor... men det vidste jeg ikke, før du åbnede munden“ (ibid.:228).

Den kategori af mennesker, der her kaldes røvhuller, bruges der i andre sammenhænge også dyremetaforer om. Et nærliggende eksempel på dette er overfaldet på Rodney King i Los Angeles. Under retssagen mod de 4 betjente, der tævede ham, beskrev en af de anklagede sine potentielle modparter som „gorillaer i disen“ (Skolnick & Fyfe 1993). Her fremhæves igen det særlige ved disse røvhuller, nemlig at politiet er i tvivl om, hvordan de skal forholde sig over for dem. De er ikke altid til at udpege på forhånd, og det er ikke til at sige, hvordan en eventuel konfrontation vil forløbe. Iflg. Van Maanen betyder dette, at hvor egentlige kriminelle kan få en helt fair behandling, udsættes røvhuller ofte for „gadens retfærdighed“³, dvs. en form for afstraffelse for selve det faktum, at de har sat sig op mod politiet på den ene eller anden måde. De er dyr, man kan forvente sig alt fra, og retfærdiggøre enhver handling over for.

Men dyremetaforikken er brugbar langt ind i de lovlydige borgeres rækker. Van Maanen (1982) beskriver fænomenet „andedamme“: Særlige steder i den enkelte betjents

distrikt, hvor han erfaringsmæssigt ved, at det er let at udskrive bøder. Det kan dreje sig om uoverskuelige vejkryds, eller strækninger hvor mange overtræder fartbegrænsningerne. Er betjentens bødestatistik under normalen, kan han blot sætte sig på lur ved sin „andedam“, indtil han har fået skrevet bøder nok. Her er der altså tale om, at det er almindelige uvidende, der agerer som siddende ænder. Flere danske politifolk har over for mig beskrevet steder af denne type, hvor erfaringen siger dem, at de altid vil kunne udskrive en bøde eller to. Sammenholder man dette med ideen om reservatet, som jeg beskrev ovenfor, bliver det klart, at udtrykket også afspejler et særegent forhold mellem politi og befolkning. Hvor politiet normalt beskriver sig selv som værende til for borgerne, er forholdet her det omvendte: Borgerne er til for, at politiet kan få opfyldt deres bødekvoter. Når politifolk jager ænder, sker det ikke primært ud fra en motivation om at håndhæve loven (selv om de selv mener, at et vist antal uddelte bøder virker præventivt), men derimod ud fra et ønske om at synliggøre deres effektivitet internt.

Netop forholdet mellem eksplicite og implicite motivationsfaktorer, mellem udtalte og indforståede mål for politiets arbejde, er centralt i en analyse af politiets selvopfattelse. I det følgende vil jeg beskæftige mig med forholdene i det danske politi, stadig centreret omkring brugen af dyremetaforer. Det empiriske materiale hertil stammer fra min magisterkonferens (Holmberg 1995), der bygger på 4 måneders feltarbejde i nærpolitiet i Danby, som er en større dansk provinsby.

Ordenspolitiets opbygning i Danmark

Dansk politi er hovedopdelt i en ordens- og en kriminalafdeling, hvor vi i det følgende skal beskæftige os med ordenspolitiet, som igen består af forskellige afdelinger samt en sekretariatsfunktion. De væsentligste afdelinger er følgende:

Omgangstjenesten, også kaldet *holdet*, er det almindelige patruljerende politi, dem læseren møder i patruljevognene på gaden. Deres arbejde udføres i 3-holdsskift, og de siges ofte at være *rygraden i politiet*. De reagerer på anmeldelser fra borgerne, som de får tildelt via vagthavende på gården – såkaldt reaktivt politiarbejde – men forventes også at opdage kriminalitet på egen hånd – proaktivt arbejde.

Hundepatruljen er en mindre underafdeling, der kører egne patruljer, men ofte tilkaldes til at hjælpe holdet. Også her er der 3-holdsskift.

Endelig er der nærpolitiet, som er fordelt på små lokale stationer med 5-6 mand på hver. De arbejder primært om dagen og tilrettelægger i øvrigt selv arbejdstiden. Deres nærmere opgaver skal vi vende tilbage til.

Politiet og metaforerne

Selv om ordenspolitiet er opdelt i så mange forskellige afdelinger, findes der alligevel nogle gennemgående kategorier, alle opererer med. Der skelnes skarpt mellem inde på politigården/stationen og *ude i samfundet*.⁴

Dette omliggende samfund er igen befolket af følgende grupper:

Kunder: De mennesker, politiet har sager på, dvs. har anholdt, udskriver bøder til eller lignende. Her er det væsentligt at være opmærksom på, at det ikke er alle slags sager,

der gør folk til kunder, men derimod primært straffelovsovertrædelser, inklusive butikstyverier. „Han er en af vore faste kunder“ hed det om en kriminel, der optrådte på døgn-rapporten med jævne mellemrum.

Klientel: Klientellet er den noget større gruppe af mennesker, som politiet formoder er/kan blive kriminelle, og hvorfra kunderne rekrutteres. Det drejer sig netop om beboere i f.eks. „Reservatet“ og andre sociale grupperinger med lav status.

Publikum: Her henvises til den brede offentlighed, folk der kun involveres i politiets arbejde som en udefineret masse af tilskuere, i stil med Van Maanens „uvidende“.

Gode danske borgere: Her er der tale om enkelte personer fra publikum, som politiet kommer i forbindelse med, når de optræder som anmeldere eller som ofre. Nærpolitiet kommer ofte i kontakt med denne gruppe ved forespørgsler om nye pas, kørekort eller lignende.

Så vidt de *interne* kategorier. Interessant i denne sammenhæng er, at politiet *udadtil* netop betegner de gode danske borgere som deres kunder, dem, de er ansat til at servicere og lave „publikumsbetjening“ over for. I mere uformelle sammenhænge er jeg dog ofte stødt på udtalelser som: „Man taler så meget om publikumsbetjeningen, men vi forkæler dem sgu her i byen!“

Ud over ovenstående mener jeg at have identificeret en 5. kategori, som politiet vel at mærke *ikke* selv har defineret, nemlig dem, jeg har kaldt „de umulige“. Her finder vi mennesker, der enten ikke vil eller ikke kan indgå i en fælles forståelse⁵ med politiet. Til denne gruppe hører f.eks. psykisk syge, nogle rockere, de autonome og visse grupper af indvandrere m.fl. Der er således ligheder med Van Maanens „røvhuller“, hvor det danske politi dog har visse formodninger om, hvem der vil vise sig at være umulige.

Disse kategorier har ikke kun indflydelse på, hvordan politiet *omtaler* folk, de er også til en vis grad styrende for, hvordan politiet *optræder* over for forskellige mennesker „ude i samfundet“.

Gode danske borgere og kriminaliteten

Gode danske borgere kan godt komme i kontakt med politiet uden at de af den grund bliver reklassificeret. Er der tale om en færdselsbøde eller lignende, kan borgeren, hvis han ellers opfører sig ordentligt, bevare sin status. Er der derimod tale om andre forhold, f.eks. butikstyveri eller lignende mindre straffelovsovertrædelser, ser billedet anderledes ud. Via efterforskningsregistret er politiet altid i stand til at se folks generalieblad, også selv om forholdene ligger år tilbage, og er man én gang „kendt af politiet“, har dette indflydelse på alle fremtidige møder. Netop spørgsmålet *kendt/ikke kendt* er centralt for mange af politiets skønsmæssige afgørelser. Dette oplevede jeg selv et eksempel på for en del år siden:

Jeg blev i bil standset af en civil betjent, der mente at jeg havde været lidt rask til at køre frem i et par lyskryds, før der blev rigtigt grønt. Sagen var lidt speget, jeg mente ikke at være kørt frem for rødt, men betjenten var blevet irriteret over min kørsel, og stod nu med spørgsmålet om, hvorvidt han skulle gøre mere ved sagen. Han løste problemet ved at spørge: „Er du kendt af politiet?“ Da jeg benægtede dette, checkede han mine data over radioen, og da jeg ikke var kendt her, lod han mig gå med ordene: „Vær du glad for, at det ikke var en motorcykel, der stoppede dig, de skriver det hele.“

Havde jeg været „kendt“, havde jeg sandsynligvis fået en bøde, men da jeg dels var „ukendt“, dels opførte mig pænt over for betjenten, slap jeg for videre tiltale – jeg bevarer min status som en god dansk borger. Denne status kan til gengæld også være kilden til en særlig restriktiv behandling, hvis politiet mener, man har forbrudt sig mod den, hvilket følgende eksempel belyser:

En nærbetjent i Danby tager en ung fyr på en stjålet cykel. Han oplyser, at det er hans far, der har fundet den til ham, samt at han har kørt på den i ca. et halvt år. Dette medfører en henvendelse til faren, og en skarp reaktion fra betjentens side. Da han kommer tilbage på stationen, siger han:

Jeg fik ham til at sige, at han havde tænkt sig at beholde den, så er der tale om tyveri, tror I ikke, jeg kan få den til at holde?⁶

Hans kolleger er skeptiske, men dette kølner ikke betjentens indignation:

Det er fand'eme frækt af sådan en far, han er EDB-programmør, tænk sådan at gå ud og stjæle en cykel til sønnen. Jeg kunne forstå det, hvis det var en bums eller sådan en, der er ligeglad med det hele, men sådan en pæn ung mand og hans far, det er for galt, det er noget svineri. Havde nu faren været kendt for tyverier, så havde det kunnet bære en ransagning, tror jeg, men det ved jeg ikke, om han er, og jeg gjorde det da heller ikke. Nu får de en bøde for tyveriet begge to, jeg håber, den bliver stor.

Til mig siger han lidt senere:

Det er tit de pæne borgere, der køber hælervarer. Jeg mener, sort arbejde, det er én ting, og smugleri af et par pakker cigaretter, det koster bare dobbelt takst, så er det overstået. Nu er det ikke fordi, jeg billiger sort arbejde, men alligevel. Sådan at stjæle en cykel for at beholde den, i et pænt hjem, det er noget helt andet.

Den pæne EDB-mand har begået en handling, som man absolut ikke ville forvente af en god dansk borger, og det er så usædvanligt, at betjenten end ikke har følt det nødvendigt at checke registret, idet hans fornemmelse siger ham, at der ikke ville være noget at finde.

Det er nærliggende her at tænke på Mary Douglas' (1967) ideer om faren for forurening, hvis grænsen mellem væsensforskellige kategorier overskrides. Kriminalitet er på sin vis utænklig i de gode danske borgeres rækker, de kriminelle tilhører en anden kategori, hvorfra smitte skal undgås. I det konkrete tilfælde retfærdiggør mandens status for betjenten, at der skrives ekstra hårdt ind, så vidt det er muligt. Og det er næppe tilfældigt, at det netop bliver betegnet som noget *svineri*.

Herved henvises den urene handling nemlig til en anden kategori: De kunder politiet omtaler som dyr, noget jeg nedenfor skal give en række eksempler på.

Er kunderne dyr?

Jeg er med en nærbetjent ude at lede efter en gammel kending. På den opgivne adresse kender man angiveligt ikke noget til manden, men betjenten siger blot:

Jeg har ellers fået at vide af hans far, at han har betalt indskud til denne her lejlighed.

Da vi kommer ned på gaden, forklarer han:

Den sved, den med indskuddet. Jeg tror, han dukker op nede hos mig i dag eller i morgen. Sådan et sted, hvor der er narkohandel og så videre er de ikke interesserede i at have os rendende hele tiden, så de vil sige til ham, at han skal få ordnet sine ting. Ham den anden, han lukkede jo op til sidst, fordi de ved aldrig, hvad vi har på dem, om vi har nok til at gå gennem døren.

Det var det samme Torben gjorde med ham den anden forleden dag, vi lægger lidt gift ud i miljøet, som man siger.

Allerede samme eftermiddag dukker den søgte op på nærstationen.

En anden dag tager jeg med to betjente ud for at aflevere en stævning. Det er usædvanligt, normalt kører nærpolitiet alene, og jeg spørger, hvorfor de er to i dag?

Det er fordi, vi kender den adresse, og vi kan risikere at komme ud i noget, én mand ikke kan klare, derfor tager vi begge to afsted. Den lejlighed, vi skal ud til, det er, selv om det ikke lyder så pænt, det er faktisk en rigtig rotterede.

Nærpolitiet snakker ofte om deres faste kunder som dyr: De „stjæler som ravn“, de bor i „rigtige røverreder“ og man kan „ryge dem ud af hulen“. „Hvorfor øffede han ikke noget til os?“ Lød spørgsmålet om en kendt kriminel, der kun ville tale med en bestemt betjent. Metaforikken kan også have en mere poetisk udformning: En dag, jeg går med en nærbetjent på patrulje i centeret, siger han om en, vi møder:

Ham der, han er sådan en, der har fjer om mulen ved morgengry.

Da jeg ser noget måbende ud, forklarer han:

Ja, ligesom ræven, når han har været ude at stjæle høns, så har han fjer om mulen bagefter. Ham der, han er sådan en, der godt kan finde på at lave forskellige unoder.

Det er i høj grad de faste kunder, nærpoliets arbejde retter sig mod. Fodpatruljen i den indre by går fra toilet til toilet på udgik efter døde eller døende narkomaner, ligesom torvet, hvor narkohandlerne holder til, altid rundes et par gange. Det var netop på vej ind på torvet, at en af nærpolitierne⁷ kom ind på en diskussion, vi havde haft tidligere, hvor jeg havde beskrevet narkomanerne som samfundets nuværende syndebukke (!).

Hvis man nu følger din idé, så er flygtninge og indvandrere, der bliver narkomaner, endnu mindre værd. Vi har nogle iranske stofmisbrugere, og dem kan man jo så ikke engang regne for dyr. Der kommer flere af dem, og det bliver virkelig hårdt for dem.

Politierne synes altså at operere med et hierarki „ude i samfundet“:

Der er mennesker: Gode danske borgere og publikum.

Der er dyr: Kunder og klientel.

Endelig er der dem, der *end ikke* er dyr: Fremmede, der også er kriminelle eller narkotiserede, mennesker, der er stigmatiseret på mere end én måde.

Politiernes egen placering i forhold til dette hierarki er lidt speciel. På den ene side vil de selv karakterisere sig som gode danske borgere. Der kræves uplettet vandel og ren straffeattest, for at man kan blive optaget i politiet, og en eventuel senere dom for en straf-

felovsovertrædelse, eller blot en større restance i forhold til det offentlige, betyder afskedigelse uden pension etc. På den anden side er det – udover andre politifolk – ofte kunderne, de har mest forbindelse med i det daglige. Kunderne er dem, politiet *kender*, og omvendt kender kunderne spillereglerne og den almindelige forretningsgang.

Det er derfor nærliggende at se dyrebetegnelserne som udtryk for en grænsedragning mellem politi og kunder, en metaforisk opretholdelse af afstand og en understregning af magtforholdet: Politi og kunder har tæt kontakt, men barrieren mellem dem er alligevel uoverstigelig: Kunderne er dyr, politiet er mennesker.

Så vidt den overordnede forståelse af dyrenes rolle i politiets verdensbillede. I praksis er der stor forskel på, hvordan politifolk omgås „dyrene“, en forskel der hænger sammen med, hvor i politiet, de er ansat.

Tonen er rå...

Overalt i politiet gælder devisen: „Tonen er rå, men hjertelig“. Man driller hinanden, af og til temmelig barskt, og meget tyder på, at dette er den almindelige kanal for kritik og meningsudvekslinger.

Det er dog ikke alle steder, man er lige barske ved hinanden. Netop hvad tonen angår, skifter den alt efter, hvilken afdeling, der er tale om. Som en nærpolitier forklarede:

Vi siger en masse til hinanden, men det stikker aldrig særlig dybt. Der er selvfølgelig nogen, der har svært ved det. Men herude holder vi dog op igen, når vi har nået stregen, det er anderledes i hundeafdelingen, der holder man ikke op igen. Tomas (denne nærstations prægelknabe), for eksempel, han ville ikke have kunnet holde til at være i Hundene, det tror jeg ikke.

En anden svarer:

Ja, men det er også fordi det er så voldsomme ting, man ser der, det skal man jo have afreageret på en eller anden måde.

De fleste politier er enige om, at netop Hundene kommer ud for de voldsomste oplevelser: „Det er der, der virkelig sker noget“. Samtidig er de angiveligt de barskeste ved hinanden internt.

Politierne mener selv, at det er arbejdet, der påvirker omgangstonen, især andelen og arten af „rigtigt politiarbejde“⁴⁸. Der kan opstilles et hierarki af (ordens-)politiets afdelinger:

1) *Hundeafdelingen* arbejder næsten udelukkende med kunderne, deres job er primært at bakke det øvrige politi op i vanskelige situationer samt at eftersøge gerningsmænd (og forsvundne personer). Her er der en relativt stor del „rigtigt politiarbejde“. Man kan se denne afdeling som stedet, hvor rigtige dyr sættes ind mod klassifikatoriske dyr.

2) *Omgangstjenesten* (det almindelige ordenspoliti, der patruljerer i bil) arbejder med både kunder og publikum. De har mange forskellige opgaver, bl.a. publikumsbetjening, som ingen er særlig begejstrede for. Her foregår også en del „rigtigt politiarbejde“.

3) *Nærpolitiet* arbejder – ifølge det øvrige politi – primært med publikum og gode danske borgere og laver sjældent (nogle mener næsten aldrig) „rigtigt politiarbejde“.

Denne opdeling er politiets, og som det vil fremgå, er der faktisk forskel på, hvordan politifolk i disse 3 afdelinger opfatter og behandler kunderne.

Nærpolitiet: Dus med dyrene?

Overalt i politiet bruger man dyremetaforer *om* kunderne. Derimod er der stor forskel på, hvordan omgangstjenesten og nærpolitiet taler *med* de kunder, de møder:

Da jeg på et tidspunkt kører med holdet, bliver vi kaldt ud til tre unge, der står og generer kunderne ved en butik. Politierne går ud til dem og beder dem forsvinde, hvilket de gør efter lidt højlydt ordveksling. Undervejs bliver de checket i registret, hvor de er „kendt, men ikke søgt“⁹, og de får lov at gå. Straks efter kalder en nærbetjent op over radioen, idet han gerne vil tale med den ene af de unge fyre¹⁰.

Vi kører hen til dem igen, og den unge mand bliver sat ind på bagsædet og kørt ud på nærstationen. Han er sur over denne afbrydelse og skælder ud, hvilket får betjentene til at drille ham:

Betjent 1: „Tag du det bare roligt, det tager kun en bajers tid.“

Betjent 2: „Nå det tager vel en 5 bajeres tid, ca. en halv time, ikke?“

Drilleriet fortsætter hele vejen, ikke rigtig ondsksfuldt, men heller ikke venligt. I hvert fald er kontrasten stor, da vi kommer frem på nærstationen, og nærpolitieren helt uden ironi byder velkommen: „Goddag, det var godt du kom, kom indenfor og sid ned.“

Netop her ser jeg den store forskel mellem nærpoliti og det øvrige ordenspoliti¹¹: Begge afdelinger omtaler deres kunder som dyr, men hvor kategoriseringen for ordenspolitiets vedkommende ofte afspejles i den måde, de taler *til* kunderne på (i lighed med Youngs observationer fra Storbritannien), er dette langt sjældnere i nærpolitiet.

Tværtimod behandler nærpolitiet netop kunderne som mennesker:

Jeg mødte en i centret en dag, som jeg havde nogen sager til. Så gik jeg bare op på siden af ham og sagde: 'Davs Ole, kom lige med over på stationen'. Det havde han fand'me ikke tid til. 'Årh Ole, vil du virkelig have at jeg skal tilkalde forstærkning og anholde dig og alt det pjat?' Så traskede han lige så stille med herover!

Vi har da for det meste et ordentligt forhold til dem, ikke kammeratligt, det er heller ikke meningen, men vi kan da godt tale ordentligt til hinanden.

En hundefører på kort turnus i nærpolitiet udtrykker det på følgende måde:

Var det mig, der gik dernede (blandt narkomaner i midtbyen), så ville de få et los i røven, vi skulle sgu hurtigt få dem væk derfra. Jeg ville ikke finde mig i alt det, nærpolitiet finder sig i. Men sådan er det nok med hundefolkene, vi kommer ud til alt lortet, så vi er ikke så tolerante. Derfor kan det måske også være meget godt at komme ud at se noget andet, hvordan de andre gør.

Flere nærpolitier har kommenteret, hvordan deres nye arbejdsbetingelser har betydet ændringer i den måde, de opfatter kunderne på. En tidligere hundefører på patrulje rundt til de faste fixesteder siger om narkomanernes situation:

Det duer ikke at stresser dem, det medfører bare, at de dør på stribe, fordi de ikke får tid til at gøre det ordentligt. Man skulle hellere give dem et sted, hvor de kunne fixe i fred og ro, og hvor de kunne få det, de skulle bruge.

Jeg spørger, om dette er den overvejende holdning i nærpolitiet, og det mener han, det er.

Men jeg har ikke altid ment sådan, man bliver nok mere human med årene. Det går jo ikke, at vi er alt for firkantede, vi skal jo gerne bevare et forhold til dem, så vi kan blive ved med at tale sammen.

Her adskiller nærpolitiets arbejdsform sig fra det øvrige politis. Den almindelige ordenspolitibetjent ser kun kunderne som led i en sagsbehandling, og ser i øvrigt det meste af det omgivende samfund gennem en bilrude. Nærbetjentene kommer på varmestuerne og på gadehjørnerne, i ungdomsklubberne og skolerne, også når de ikke har konkrete sager på dem, de taler med.

Her er det tydeligt, hvordan arbejdsformen – den daglige praksis – har væsentlig indflydelse på muligheden for at få et mere nuanceret billede af kundernes situation. Som tidligere nævnt er en stor del af holdets arbejde reaktivt baseret: Man reagerer på en anmeldelse eller tildeles opgaver fra radiovagten. Det er derfor sjældent, at den enkelte politier har noget forhåndskendskab til de mennesker, han bliver kaldt ud til. Efter endt indsats venter den næste opgave.

Omgangstjenesten er naturligvis bemanded af mange forskellige slags politier, men jeg har ofte her hørt udtryk som: „Vi skulle bare have haft foden på dem (de afvigende elementer) noget før, så så det hele ikke sådan ud nu.“ Ligeledes har jeg oplevet, hvordan anholdte i patruljevognen blev fuldstændig ignoreret, betjentene fortsatte deres samtale, som om de (vi) var alene.

Nærpolitiet er omvendt i stor udstrækning selv herrer over deres arbejdstid, og de har derfor mulighed for at få et godt kendskab til de mennesker, der bor i deres distrikt, simpelthen ved at bruge tid på at tale med dem. Mange nærpolitifolk understreger vigtigheden af at kunne tale med kunderne, at have et fornuftigt forhold til dem. Et sådant forhold er baseret på en vis gensidig anerkendelse, der er mennesker på begge sider af relationen, så at sige.¹²

Der er altså stor forskel på opfattelsen af kunderne mellem holdet og nærpolitiet, en forskel der givet hænger sammen med nærpoltiernes særlige opgaver og den udsatte position, de har. En del af nærpolitiets arbejde kan nemlig opfattes som nærmest modsat af „rigtigt politiarbejde“.

Nærpolitiet: Nær eller politi?

Nærpolitiets definerede opgaver er primært af præventiv art; de skal patruljere, helst til fods eller på cykel, og herigennem skabe kontakt til borgerne i lokalområdet. Endvidere skal de deltage i det kriminalpræventive samarbejde mellem skoler, socialforvaltning og politi – det såkaldte SSP-samarbejde. Endelig skal de udføre en vis sagsbehandling i lokalområdet. Hvad angår SSP-arbejdet er det interessant, at de fleste nærpolitier her opfatter deres opgave som den omvendte af det almindelige politis:

Man vil jo gøre meget for at undgå at skrive en sag på en ung, som er kommet lidt i uføre, hvis man mener, at han er god nok på bunden.

Det er jo synd, at sådan en ung fyr, der skal til at arbejde og så videre, at han skal have sådan en sag hængende over hovedet.

Nærpolitiet ser det som deres opgave at *undgå*, at de unge bliver „kendte“. Så længe man mener, der er håb om at få dem ud af kriminalitet, så længe ordner man sagerne i mindelighed, gerne i samarbejde med forældre, skole og sociale myndigheder. Her kommer nærpolitiet så til gengæld i konflikt med det øvrige politi. Man bruger megen arbejdstid på sager, der aldrig bliver skrevet om nogen steder, og det bliver derfor også umuligt at dokumentere, at man har foretaget sig noget fornuftigt. I bestræbelserne på at holde de unge ude af efterforsknings- og strafferegistrene bliver nærpolitiets arbejde usynligt for det øvrige politi; det hedder sig ganske enkelt, at nærpolitiet ikke laver dagens gerning, men snarere er en slags tidlig aftrædelsesordning.

For at undgå dette ry udvikler nærpolitierne forskellige strategier for at øge synligheden internt. F.eks. er nogle nærstationer begyndt at anholde alle butikstyve,¹³ fordi dette giver et øget antal anholdte og dermed en mere effektivt udseende statistik. Netop effektiviteten er det springende punkt, omgangstjenesten anser nærpolitiet for ineffektive, fordi de er til fods, og dermed ikke i stand til hurtig indgriben ved en eventuel anmeldelse.

Selv har jeg flere gange oplevet, hvordan nærpolitiet greb chancen for noget „rigtigt politiarbejde“, hvis der var et indbrud i nærheden eller lignende: Straks var alle mand af hus, og det lykkedes da også af og til at komme før både Hold og Hunde, en klar triumf.

Nærpolitierne befinder sig i grænselandet mellem „inde på politigården“ og „ude i samfundet“, og denne position gør det umuligt at opretholde det samme syn på kunderne, som man kan inde fra en patruljevogn. På den anden side er de jo stadig politifolk og ønsker at opretholde – og understrege – denne tilknytning. Det meste af deres arbejde er usynligt og umuligt at dokumentere over for resten af korpset, og de kommer også selv af og til i tvivl om, hvorvidt deres arbejde egentlig er „politirelevant“. De hører til i politiet, men skal befinde sig ude i samfundet, i bogstaveligste forstand på lige fod med borgerne. Hvor også det øvrige ordenspoliti laver meget socialt betonet arbejde, er der dog aldrig tvivl om, hvad der er politiets *virkelige* mission: „At fange en tyveknægt“. Denne opfattelse er nærpolitierne selv opflasket med, de er og bliver politier med en stærk organisationsidentitet. En identitet, der let kan komme til at kolliderer med deres nye arbejdsform og -felt.

Nærpolitierne befinder sig således i et dilemma: På den ene side er de uddannede og socialiserede som politifolk og er også rent formelt knyttet til politiorganisationen med de krav og beføjelser, dette indebærer. På den anden side er de lidt uglese i denne organisation, de opfattes som ineffektive og sløve, og de har en viden om og tilknytning til borgerne, som det øvrige politi hverken har eller ønsker at have. Det er dette dilemma, der afspejles i nærpolitiets skiften mellem to sproglige koder:

Internt i politiet og på nærstationen bruger man dyremetaforer om kunderne, og signalerer herved politiidentiteten. I omgangen med kunder og andre ude i samfundet anerkender man, at man er mennesker, om ikke alle på lige fod, så dog af fælles kategori.

Selve betegnelsen nærpoliti peger på den latente modsætning, som mange politifolk ser mellem nærpolitiet og det øvrige politi:

Nær-politiet taler *med* både kunder og gode danske borgere som mennesker.

Nær-politiet taler med hinanden (og det øvrige politi) *om* dyr.

I praksis anerkender de fleste nærpolitier, at de adskiller sig fra resten af politiet. De synes egentlig godt tilfredse med betegnelsen „det flinke politi“, om end de fleste er enige om, at „man skal jo heller ikke blive *for* flinke.“

Nærpolitiet hører til både „inde på gården“ og „ude i samfundet“, og de er derfor ofte tvunget til at reflektere over deres position samt ikke mindst at gøre en aktiv indsats for at opretholde den. Det er på denne baggrund, man kan forstå deres specielle forhold til dyremetaforerne. De særlige forhold, der vedrører nærpolitikets position, og den måde, hvorpå de afspejles i sprogbrug og praksis, er imidlertid ikke kun interessante i analytisk henseende. Nærpoliti-ideen er i dag en væsentlig del af en langt mere omfattende diskussion om, hvordan fremtidens politiarbejde skal se ud; en diskussion, der også handler om opfattelsen af kriminalitet og kriminelle.

Kriminalitetens væsen

Brugen af dyremetaforer i politiet fortæller ikke blot om relationerne til de kriminelle, men peger også på en bestemt opfattelse af kriminaliteten¹⁴. I sagen om EDB-programmøren og den stjalne cykel overskrider kriminaliteten grænsen mellem kategorierne og dukker pludselig op blandt de gode danske borgere, hvilket gør den uforståelig. Kriminalitet er kun forståelig for politiet, så længe den findes der, hvor man venter den, nemlig blandt de kunder man omtaler som dyr.

Når de rigtige kriminelle kan ses som dyr, der repræsenterer naturen over for de gode danske borgers kultur, ligger det implicit, at selve kriminaliteten må være af dyrisk, instinktiv natur; den må være biologisk betinget. Kriminalitet opfattes som en slags arvelig faktor, og det giver mening at tale om egentlige „forbryderfamilier“ (Young 1991). Med andre ord synes politiet at have taget indirekte stilling til spørgsmålet om, hvorvidt kriminalitet er betinget af biologiske, psykologiske eller sociale faktorer.

Mange politifolk er modstandere af præventivt arbejde mv., idet de mener, det er omsonst, de kriminelle er og forbliver kriminelle. Den nylige danske debat om politiets efterforskningsregistre afspejler den samme problemstilling¹⁵, og som vi har set, har politiets forhåndsviden om en person stor indflydelse på det konkrete skøn, der udøves. En sådan holdning bliver mere forståelig, hvis det faktisk forholder sig sådan, at politierne – måske uden eksplicit at have gjort sig det klart – opfatter kriminelle som biologisk belastede, overgivne til en dyrisk handlemåde. Hvis kriminalitet er at ligne ved et dyrisk instinkt, er der ikke megen grund til at forsøge at reformere de kriminelle, man kan jo ikke gå imod naturen. Jeg har for eksempel aldrig mødt nogen politifolk, der mente, at fængselsstraf havde nogen rehabiliterende effekt. Det eneste, man har ud af at sætte folk i fængsel, er, at politiet så „har fred for dem så længe“.

Man skulle umiddelbart synes, at politiarbejde så egentlig bliver meningsløst, og det er der da også folk i korpset, som føler – uden at de derfor mener, der er grund til at lave om på den måde, de arbejder på. For mange er det „rigtige politiarbejde“ blevet et mål i sig selv. Der er sket en „bureaukratisering“ (Torstensson & Wikström 1995) af politiets arbejde, så midlerne er blevet mål i sig selv, praksis er blevet selvforstærkende. Som Young skriver:

Vi kan se, [...] hvordan politierne foretrækker firkantede og forsimplede former for social interaktion. De betjener sig af en forenklet logik for at kunne vedligeholde deres stereotype verdensbillede i det virkelige liv (Young 1991:144).

Spørgsmålet er så, om det slet ikke er muligt at ændre denne tilstand?

Rigtigt politiarbejde i fremtiden

Politiet er i stigende grad kommet i fokus i de sidste år, ikke blot i Danmark, men også internationalt set. Der synes at være en voksende forståelse af, at det reaktive, hændelsesstyrede politiarbejde, hvis effektivitet måles i antal anholdelser og patruljetimer, er dårligt egnet som kriminalpræventivt middel. Mange steder i USA, Europa og Norden laves der i øjeblikket forsøg med „lokalsamfunds-politiindsats“ og „problem-løsende politi“ (se f.eks. Greene & Decker 1989; Torstensson & Wikström 1995). Forsøgene går i kortshed ud på dels at få betjentene ud af bilerne og ind i lokalmiljøerne, dels at forsøge at kortlægge – og derpå ændre – de forhold, der fører til kriminalitet. Her er samarbejdet mellem politi, beboere og potentielle kriminelle sat i højsædet.

Det er dog ikke alle steder, at sådanne ændringer bliver lige vel modtaget, og det viser sig ofte, at det netop er politiet, der stritter imod. Mange politiforskere har i lighed med Young understreget det statiske og rigide ved politiets organisation.

Sandt er det, at politiets arbejdsforhold og arbejdsmetoder traditionelt retter sig mod en bestemt type af lovovertrædelser, og en bestemt type mennesker,¹⁶ der opfattes som (potentielt) afvigende. Disse mennesker har man, som vi har set, ikke noget nærmere forhold til, de omtales og behandles ofte som om, de ikke tilhørte samme kategori som politierne selv.

Over for denne tradition står så nærpolitiet, der i stor udstrækning har fået lov til selv at definere deres opgaver. Dette har nok medført, at der går mere tid med kunderne end det oprindeligt var meningen, men samtidig at forholdet til disse kunder har ændret sig.

Tilsyneladende er der også sket en ændring i opfattelsen af politiets samfundsmæssige opgave, og måske også i synet på kriminalitet. Når en nærbetjent ser det som sin opgave at holde unge (små)kriminelle *ude* af retssystemet, må det betyde, at han tror på, at deres adfærd kan ændres; at deres kriminalitet alligevel ikke er et uhelebredeligt personlighedstræk. Dette kunne tyde på, at en ændring af arbejdsforhold og -metoder faktisk også kan medføre en ændring i holdninger og anskuelser, hvis de berørte betjente vel at mærke er indstillede herpå.¹⁷

Det kan naturligvis hævdes, at det netop kun er politifolk med mere „humane“ anskuelser, der søger ud i nærpolitiet. Det er dog ikke mit indtryk, at dette er nogen fyldestgørende forklaring, f.eks. kommer mange nærpolitier fra en tidligere udstationering i Hundepatruljen.

Jeg er derfor uenig med Young, når han hævder, at politiets verdensbillede og dermed forholdet til de dyriske kriminelle er umuligt at forandre. Det er ganske vist rigtigt, at politiets modstand mod nyskabelser ofte citeres som den største hindring for forsøg med nærpolti og problem-løsende politi, men visse af disse forsøg har faktisk en effekt – også på politiets indstilling (se for eksempel Sadd & Grinc 1996).

Der sker ofte en opblødning af de stereotype kategorier, betjentene opererer med, når de bliver „dus med dyrene“. I et bredere perspektiv kunne man således forestille sig, at en udvidelse af nærpolitiet eller en omlægning af holdets arbejdsform i retning af nærpolitiet (faste, mindre distrikter; øget fodpatrulje frem for bilpatruljering etc.) i sidste ende kunne komme til at påvirke politiets opfattelse; ikke blot af, hvad der er *rigtigt politiarbejde*, men også af, hvad det egentlig er for nogle væsener, der lever *ude i samfundet*.

Noter

1. Jeg tager her udgangspunkt i Bourdieus tanker om praksis' store betydning for generering af habitus. Han skriver: „Principper, som kropsliggøres på denne måde, findes uden for bevidsthedens rækkevidde, og kan således end ikke gøres eksplicitte. Intet er mere uudsigeligt, umuligt at videregive, uefterligneligt og derfor mere værdifuldt end de værdier, der er givet krop, gjort krop, gennem en forvandling opnået gennem den skjulte overtalelse fra en implicit pædagogik; en pædagogik, der er i stand til at indgive en hel kosmologi, en etik, en metafysik, en politisk filosofi gennem så ubetydelige påbud som „ret dig op“ eller „hold ikke kniven med venstre hånd“ (Bourdieu 1977:94, emph. orig.)
2. „Et rigtigt dydsmønster“ skal naturligvis forstås ironisk, og er en oversættelse af „a real prig“, men mister naturligvis herved de lydige konnotationer til „prick“ (dvs. pik; skiderik) og til „pig“ (dvs. svin).
3. „Street justice“.
4. Udtrykket „ude i samfundet“ er mig bekendt uødeliggjort af Jarl Friis Mikkelsen et konsorter, men jeg er desværre ikke i stand til at sige, om politiet også brugte udtrykket før Brødrene Øbberbøv gik over skærmen. Til gengæld kan man være næsten sikker på, at en betjent, der forlader politigården, gør det med ordene: „Jeg skal lige ud i samfundet.“
5. Jeg har andetsteds (Holmberg 1995) benyttet termen overenskomst om forholdet mellem politiet og omverdenen, forstået på den måde, at politiet og de mennesker, de møder, er enige om spillereglerne for dette møde eller i hvert fald gør sig umage for at opnå en sådan forståelse. For de umulige gælder dette ikke.
6. Normalt vil sanktionen over for et cykeltyveri være et bødeforlæg for brugstyveri. En egentlig tyveri-anklage er langt alvorligere.
7. Alle politifolk omtaler internt sig selv og hinanden som politier både i ental og flertal. I Storbritannien kalder de sig for „polis'es“.
8. Rigtigt politiarbejde er det udtryk, politierne i Danby selv bruger. I sin essens dækker det det samme som Van Maanens „real police work“ (virkeligt politiarbejde), som jeg var inde på ovenfor: Opsporing og anholdelse af „virkelig kriminelle“, allerhelst på eget initiativ. Dette betegnes som effektivt politiarbejde, og effektiviteten kan – hvad der er nok så vigtigt – dokumenteres i anholdelsesstatistikker og døgnrapporter.
9. Dette betyder, at manden er kendt som kriminel, men at der i øjeblikket ikke verserer nogen sager mod ham.
10. Alle politifolk kan høre, hvad radiovagten siger, og det var derigennem, at nærbetjenten havde opsnappet navnet på den unge mand.
11. Naturligvis er dette udtryk for en generalisering, der findes mange forskellige typer betjente både på holdene og i nærpolitiet, men der er en klar forskel, når man anskuer de to som grupper.
12. Nogle af de faste kunder, jeg har talt med, har til gengæld forklaret, at nærpolitiet var de eneste politifolk, de ville tale med, fordi de her følte sig ordentligt behandlede. Jeg har selv overværet, at en narkoman brokede sig til nærpolitiet over den behandling, han havde fået af URO'en. Nærbetjenten gav ham oven i købet delvis ret. Det virker altså, som om kunderne er i stand til at se det menneskelige i nærpolitierne.
13. Dette er ikke nødvendigt, man kan nøjes med at konstatere navn og adresse, således at der kan udskrives et bødeforlæg.
14. Den følgende argumentation gælder naturligvis ikke udelukkende politiet, da dyremetaforer som nævnt også anvendes uden for politiets rækker.
15. Det danske strafferegister er opbygget således, at en persons tidligere domme slettes efter et nærmere fastsat åremål, afhængig af forbrydelsens art. Herefter har man så en ren straffeattest. Imidlertid råder politiet også over et efterforskningsregister, hvor ikke blot domme, men også tidligere tiltaler, tiltalefrafald m.m. er opført. Oplysninger i dette register slettes aldrig. Når en betjent kalder op til det centrale kriminalregister, får han oplysninger fra både straffe- og efterforskningsregistret, og vil derfor kunne få oplysninger om lovovertrædelser, der ligger meget langt tilbage i tiden. Man kan sige, at politiet er som elefanter: De glemmer aldrig en forbrydelse.

16. Det vil føre for vidt her at gå ind på, hvad det er, politiet kigger efter, når de patruljerer, se Holmberg 1995.
17. Hvor det er mit indtryk, at Bourdieu opfatter de kropsligt indlejrede værdier som tilnærmelsesvis uforanderlige, er jeg således mere optimistisk med hensyn til mulighederne for at mennesker kan ændre praksis og derigennem også holdninger.

Litteratur

- Bourdieu, P.
1977 Outline of a Theory of Practice. Cambridge: Cambridge University Press.
- Greene, J. & S. Decker
1989 Police and Community Perceptions of the Community Role in Policing: The Philadelphia Experience. *Howard Journal of Criminal Justice* 28(2): 105-123.
- Holmberg, L.
n.d. Øjet i Hånden. En antropologisk undersøgelse af nærpolitiet i en større dansk provinsby.
- Sadd, S. & R. Grinc
1996 Implementation Challenges in Community Policing. National Institute of Justice, Research Brief, February. Washington: NIJ.
- Politiken
1995 Betjent blandt storbyens bisser. Interview med fhv. chefpolitiinspektør Einer Lind, 11/6.
- Reiner, R.
1985 The Politics of the Police. London: Harvester Wheatsheaf.
- Skolnick, J. & J. Fyfe
1993 Above the Law. Police and the Excessive Use of Force. New York: The Free Press.
- Skolnick, J. & J. R. Woodworth
1967 Bureaucracy, Information and Social Control. I: D. Bordua (ed.): *The Police: Six Sociological Essays*. New York: John Wiley and Sons.
- Torstensson, M. & P. Wikström
1995 Brottsprevention och Problemorienterat Polisarbete. Stockholm: Riks polisstyrelsen.
- Van Maanen, J.
1978 The Asshole. I: *Policing: A View from the Street*. Santa Monica: Goodyear Publishing.
1982 Fieldwork on the Beat. I: Van Maanen, Dabs & Faulkner (eds.): *Varieties of Qualitative Research*. Beverly Hills: Sage Publications.
1988 *Tales of the Field. On Writing Ethnography*. Chicago: Chicago University Press.
- Young, M.
1991 An Inside Job. Policing and Police Culture in Britain. Oxford: Clarendon Press.

